

**НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕГЛАСНИХ
СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ:
ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТИ**

Сергій Васильович СМАГЛЮК,

*здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0000-3408-5776>*

У кримінальному провадженні окрему і доволі важливу для виконання його завдань роль відіграють негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД). Саме тому від належної теоретичної та практичної розробки питань цих процесуальних дій, а також можливих напрямів реалізації їх результатів залежить ефективність виконання завдань кримінального провадження.

Метою тез наукової доповіді є уточнення напрямів використання результатів НСРД. Завдання доповіді стосуються встановлення сутності результатів НСРД, з'ясування аспектів їх використання, а також окреслення ролі процесуального порядку використання результатів НСРД.

Теоретичною основою доповіді є наукове положення (Д. Б. Сергєєва [1, с. 85-86], М. В. Багрій [2, с. 242-243]), що поняття «результати НСРД» можна розуміти у широкому (як матеріали НСРД, так і не матеріалізовані відомості, інформація) та вузькому (лише як матеріально фіксовані джерела, що виникають у процесі проведення НСРД та містять певну інформацію) значенні. Саме у формі і знаходить своє відображення їх зміст, що і характеризує значення цих матеріалів для кримінального провадження в цілому. І тому саме форма визначає напрями використання їх результатів. З урахуванням цього положення наведемо бачення напрямів використання результатів НСРД у кримінальному провадженні.

Що стосується сутності поняття «результати НСРД», то, виходячи із системного тлумачення п. 10 ст. 3, ст. ст. 84, 93, 103-105, 223, 246, 252, 256, 257 КПК України, а також аналізу точок зору науковців [1; 2; 3], доходимо висновку, це фактичні дані (інформація), насамперед у формі протоколу, до якого в разі необхідності долучаються додатки, а у певних випадках процесуальна значуща для кримінального провадження інформація та матеріали. Отже, змістовні характеристики поняття «результати НСРД» і мають бути покладені в основу визначення напрямів їх використання як у процесуальному, так і криміналістичному аспектах під час кримінального провадження. Адже ці характеристики результатів НСРД обумовлюються здатністю отриманих під час проведення цих заходів результатів встановлювати наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню, а також мають значення для організації та здійснення розслідування кримінального правопорушення.

Тобто напрямиами використання результатів НСРД є будь-які аспекти кримінальної процесуальної діяльності, які або безпосередньо стосуються

доказування (збирання, перевірка та оцінка доказів, а також ухвалення на їх підставі певних процесуальних рішень) або які пов'язані зі доведенням фактів та обставин, що мають значення для руху кримінального провадження. Відповідно, виділимо такі напрями використання результатів НСРД.

Перший – це процесуальний напрям використання результатів НСРД саме як доказів (ст. ст. 223, 246, 256, 257, 266, 276 КПК України) у таких випадках: під час доведення фактів та обставин, що мають значення для конкретного кримінального провадження та підлягають доказуванню; як інформація, що свідчить про виявлення ознак кримінального правопорушення і в такому разі є підставою для початку досудового розслідування; як докази в іншому кримінальному провадженні; як підстава для проведення слідчих (розшукових) та інших негласних слідчих (розшукових) дій з метою отримання (збирання) доказів або перевірки вже отриманих доказів; як докази для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення.

Однак, окрім власне обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, перелічених у ст. 91 КПК України, також існує необхідність в обґрунтуванні певних юридично значущих обставин (окремих процесуальних складів). Зокрема такими прикладами є ухвалення процесуальних рішень або їх мотивування. Тож, можна вказати, що існують певні випадки організаційно-процесуального характеру, коли може мати місце використання результатів НСРД. Але звернемо увагу, що ці випадки не охоплюються вживанням у сенсі ст. 91-94 КПК України поняттям «доказування». Тож до числа організаційно-процесуальних (організаційних) напрямів використання результатів НСРД як доказів (ст. ст. 132, 176-178, 281, 303, 552 КПК України, ст. 20 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві») віднесемо: обґрунтування необхідності застосування заходів забезпечення кримінального провадження та запобіжних заходів; як підстави і приводи для вжиття заходів забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства; для вжиття заходів щодо встановлення місця знаходження підозрюваного та його розшуку; як матеріали під час розгляду питань при оскарженні рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування; як інші відомості, які можуть сприяти виконанню запиту про міжнародну правову допомогу тощо.

Ще один напрям використання результатів НСРД, який має місце, – це криміналістичний (інформаційний) напрям. Його особливості пов'язані із тим, що результати проведення НСРД, хоча і мають значення для розслідування кримінального провадження, але за браком окремих властивостей вони не отримують статус доказів або їх використання є процесуально невиправданим. Тобто такі результати НСРД не можуть бути використані у процесуальному доказуванні (наприклад, матеріали не можуть бути розсекречені, а певні особи, які проводили НСРД, не можуть бути допитані як свідки, неможливість розкриття особи, яка здійснює конфіденційне співробітництво, або отримана в результаті проведення НСРД інформація потребує своєї перевірки за допомогою ОРД тощо) (ст. ст. 252, 255, 256, 275 КПК України ст. 20 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»). Зокрема у фаховій літературі слушно вказується, що на підставі інформації,

що отримана в ході НСРД, можуть ухвалюватися проміжні тактичні рішення, здійснюватися вибір тактичних прийомів проведення певної слідчої (розшукової) дії у конкретній слідчій ситуації, [4, с. 102-103]. Вважаємо, що такими випадками може охоплюватися і висунення або уточнення слідчим версій вчинення кримінального правопорушення, планування проведення та організація проведення тактичної операції, визначення тактики розслідування тощо. Таким чином, результати НСРД мають значення як інформаційне джерело для планування та проведення подальшого досудового розслідування.

Враховуючи відмічені три основні напрями використання результатів НСРД (процесуальний, організаційно-процесуальний та організаційно-тактичний), постає питання про їх використання. Це повинно опосередковуватися відповідним процесуальним оформленням використання кожного з напрямів, встановленням процесуально-правових вимог до змісту та властивостей інформації отриманої в результаті НСРД та форм її існування і використання в межах кожного із напрямів.

Підсумовуючи наведене в тезах наукової доповіді відмітимо наступне:

- сутність поняття «результати НСРД» розкривається через їх інформаційне значення для кримінального провадження, а саме це поняття доцільно сприймати як у широкому (докази та інша інформація) та вузькому (власне докази) значенні, що і впливає на визначення напрямів їх використання;

- можна вести мову про процесуальні (доказування обставин, передбачених ст. 91 КПК України, а також доведення обставин організаційно-процесуального характеру) та криміналістичний (організаційно-тактичне забезпечення розслідування) напрями використання результатів НСРД;

- кожний із напрямів використання результатів НСРД є відносно самостійним засобом підвищення ефективності досудового розслідування.

Перспективними напрямами подальших досліджень проблематики використання результатів НСРД у кримінальному провадженні слід вважати опрацювання питання процесуального порядку реалізації цих результатів. Його розв'язання сприятиме результативності проведення цих заходів та в цілому підвищенню ефективності досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Сергєєва Д. Б. Напрями використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесуальному доказуванні. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 2. С. 81-91.

2. Багрій М. В. До питання про використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 240-245.

3. Нечаєва І. О., Чинчик А. Р. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні під час досудового розслідування. Напрями реформування кримінального процесуального законодавства в Україні : зб. мат. наук.-практ. семінару (м. Харків, 10 березня 2020 р.). Харків, 2020. С. 100-102.

4. Сергєєва Д. Б. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій для організаційно-тактичного забезпечення досудового розслідування. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 1. С. 95-104.